

Slagterne i Lohals

Af Dorte Bennedbæk, december 2008

Man kan sagtens lave god mad i Lohals, for Brugsen har et mindre, udmærket udvalg af både fersk og frosset kød. Menuen vil dog altid være afhængig af dagens sortiment. Hvis man selv vil bestemme og have en middag ud over det almindelige, må man til byen. I weekenden kan man dog nøjes med at tage til Slagteren i Snøde, der holder åbent torsdag og fredag eftermiddag og lørdag formiddag. Men sådan har det ikke altid været.

I mere end 100 år havde Lohals sine egne slagterier og slagtebutikker. Der var tre af dem på en gang, da der var flest. Indtil slutningen af 1800 tallet var de fleste langelændere selvforsynende med kødmad. De havde deres egne dyr og fjerkræ, som de slagtede efterhånden, som der var behov for det. Eller de købte dyr hos bønderne. Når der var mere, end de skulle bruge, blev det saltet ned til bedre tider. Men efterhånden som byen voksede, kom der nye beboere, der beskæftigede sig med service fag, og ikke alle havde erfaring med husdyrbrug, så behovet for en rigtig slagter opstod. Og så kom der selvfølgelig én.

”Marenslyst”, Kaptajn Kaasvej 2

Den første ”rigtige” slagter i Lohals var **Anton Jacobsen**. Han var bror til Grethe ”Vagner” Pedersens bedstemor Eline. Anton og konen, **Anna**, drev et slagteri og kødudsalg fra ca. 1900 til 1910 i ”Marenslyst”, Kaptajn Kaasvej 2. Matr. 1ai. Nygårds ejerlav. De indrettede en rigtig slagteforretning med fliser og glasloft. Det fine glasloft blev først taget ned omkring 1947, da der skulle indrettes kontor i lokalet i forbindelse med etableringen af ”Varehuset”.

Anton og Anna var ”lokale”. Anton Claudius Sofus Jacobsen var født 1871, Sønderkov i Bøstrup, men havde boet hele sin barndom på Hou. Anna Caroline Jørgensen var født 1881 i Bastemose. De blev gift i Hou kirke den 17. marts 1900.

I Folketællingen fra 1906 bor de med deres børn, Viggo og Kathrine, Antons far Jacob Clausen, en slægtning Jørgine Hansen og slagterlærlingen **Robert Watson** i slagteriet på Kpt. Kaasvej 2.

Efter Lohals tog de til Odense, hvor de i mange år drev en cykelforretning

Ejendommen i Lohals blev i 1910 solgt til Andreas Andreassen og hans anden kone, Anna Kirstine, kaldet ”Stinne”. Hun og plejedatteren, Olga, drev i mange år et apoteker- og håndarbejdsudsalg fra en lille tilbygning. Olga blev gravid med sin forlovede, der døde af tuberkulose, inden de nåede at blive gift. Så Olga fik en søn, Arthur, der voksede op hos plejebesteforældrene. Han blev udlært hos Snedkermester Hans Jørgen Hansen i Lohals. Andreas døde allerede i 1930.

Marenslyst er et stort hus med mange værelser, så flere unge familier i bolignød fra Lohals startede deres ægteskaber som lejere af et par værelser hos Stinne. Det var en lille, kold taglejlighed med lokum i gården og vand fra pumpen. Så for mange var det bare en overgangslejlighed. Bager Madsens ældste søn, Christian Reinholdt, kaldet Basse, og hans unge kone, Tonny, fik deres søn, Hans Christian, i 1941, mens de boede på kvisten i Marenslyst. De huskede Stinne og Olga, som et elskeligt værtspar, der gerne hjalp, når det kneb. Også fisker Hans Jensen Jacobsen, der i 1910 kom til Lohals med sin familie, boede en kort tid i Marenslyst, før de lejede det gamle tolderhus, Søndergade 8, Max og Gudrun ”Tøssenborg” Nielsen måtte også ty til Marenslyst i en kort periode.

Da Stinne døde i 1946, blev ejendommen solgt til Niels og Gudrun Røntved Andersen, der udvidede, byggede om og startede Varehuset. Familien drev det, først Niels og Gudrun senere sønnen, Eigil. Da Niels Røntved døde blev huset overtaget af datteren, Bodil Røntved Nielsen, der driver det som en udlejningsejendom.

Anton og Anna

Tom Knudsensvej 24

På Tom Knudsensvej 24, matr. 10d, Skiften Ejerlaug, lå i mange år **Lohals Kødudsalg**. Lohalsdrengen og Anton Jacobsens slagterlærling, **Robert Thomas Watson**, startede det i 1918 i sit eget og sin mors barndomshjem.

Robert blev født i Lohals den 11. august 1892 som søn af Vognmand Rasmus Jeppesen Watson og hustru Ane Sofie Christensen. Rasmus kom fra Tranekær, men Ane Sofie var fra Lohals. De blev gift den 30. maj 1886 i Hou Kapel, og de slog sig ned i hendes barndomshjem, i det hus, som hendes forældre, Karen Pedersen og Peder Christensen, købte af Ole Hansen i 1870, da de kom til Lohals fra Stoense. Rasmus og Ane Sofie fik skøde på huset i 1888. Moderen døde allerede i 1882, men faderen forblev på aftægt indtil 1901.

Rasmus, der dør i 1927, og Ane Sofie, der først dør sidst i 1940'erne, boede her resten af livet. Først med deres egen familie, senere på aftægt i en ny tilbygning. I 1916 solgte de til Snedkermester Otto Axel Christian Hoppe, som også blev deres svigersøn. Han giftede sig med deres datter, Camilla, den 3. januar 1917 i Hou kirke. I folketællingen 1916 er Camilla Watson ekspeditrice i N.J. Flindt købmandsbutik, så hun var på hjemmebane, da hun åbnede en fedevarebutik.

Det var den butik Robert Watson i 1918 overtog, da han købte sit barndomshjem af sin søster og svoger. Familien Hoppe flyttede til København med deres døtre, Ruth og Else.

Robert Watsons forretning

mange år tog aktivt del i byens liv. Og hunden, en kæmpe Sankt Bernhardt, hed altid Karo. Den stod i sin snor uden for og ”passede på”.

Eva ”Skibstømmer” Jørgensen husker, at engang skulle Ella Thygesens klub for unge piger på cykeltur til Longelse, vist nok til et grundlovsstævne. Da de kom for at hente Kirsten, spurgte Robert, om de ikke skulle have mad med. Det havde de ikke tænkt på, så de fik en halv kalv og en skotøjsæske med pålæg fordelt i cykeltaskerne. Så tog de af sted.

Robert Watson, Jr. Vendte i 1992 tilbage til Langeland efter 25 år i Kødbyen i København. Han fortæller levende om sin barndom og ungdom i Lohals. Han startede med at hjælpe sin far i slagteriet som 6-7 årig og blev udlært slagtersvend derhjemme. Senere supplerede han sin uddannelse med kurser i pølsemageri på Teknologisk Institut i København. Da faderen døde omkring 1960, kørte moderen virksomheden videre med hjælp af ham og broderen, Peder, der også var uddannet slagter.

Robert jr. slagter sin første gris

Da Watsons slagteri var på sit højeste, slagtede de 40-50 dyr om ugen. De slagtede alt, heste, køer, kalve, grise og lam. Lam dog kun om sommeren. De lokale kunder kunne ikke lide lam. Det smagte af uld. Mange husker endnu Watsonernes lille Morris med åbent lad, når de kørte ud til gårdene. Tit skød de dyrene på stedet, men ofte tog de også de levende dyr med hjem til slagting. Huderne blev garvet i Rudkøbing og sendt med ”paketten” til København.

Efterhånden som husdyrholdene på gårdene blev mindre, slagterierne større og ikke mindst sundhedsmyndighederne skrappere, faldt efterspørgselen for slagtinger. De unge brødre tog derfor til København om vinteren, hvor de arbejdede i Købbyen. Så kom de tilbage til turistsæsonen, hvor der også var fuld fart på selskabeligheden om sommeren. Sådan fortsatte det i nogle år, men i 1967 måtte de give op.

De havde altid lærlinge. En af dem, Kristian Løvenhardt Madsen fra Dageløkke, kendt i byen som ”Kristian Slagter”, og søster til Elna ”Makker” Pedersen, blev selvstændig slagtermester i Glostrup. Efter brødrene var flyttet væk, Robert til København og Peder til Jylland, lejede han i et par år både slagteri og butik af enken, men heller ikke han kunne få det til at løbe rundt.

Da Magda Watson døde i begyndelsen af 1970'erne købte slagter Funck Hansen fra København virksomheden. Han prøvede med slagterforretning igen, men gav hurtigt op. Forretningen stod nu tom et stykke tid. En kort periode var der også blomsterforretning. Så blev der indrettet fritidshus, forretningen blev revet ned, og det er Niels Hansen, en af Funck Hansens slægtninge, der ejer huset i dag.

Slagtehuset idag

En gang om ugen besøger hans sin bror, Ejnar, der bor i Svendborg. For et par år siden mistede han desværre sin bror, Peder, der også var vendt hjem til Lohals, men fra Jylland

Birkevej 13

Ungkarl og forvalter, senere Slagtermester, **Otto Emilius Nielsen**, født 28. september 1898 i Svendborg og Ellen Marie Mortensen, født 10. maj 1903 i Lohals, blev viet i Hou kirke den 5. oktober 1924.

Otto var søn af Slagter Hans Emil Nielsen og hustru Caroline Hansigne Sørensen, der da boede i Østrehuse. Ellen var datter af rebslager og barber Georg Peter Martin Mortensen og hustru Emilie Clausen af Lohals.

Selv om hjørnebutikken er revet ned, bærer huset stadig præg af de mange tilbygninger i årenes løb. Det lille stråttækte bindingsværkshus, som Mads Jørgen Madsen byggede på en grund i et hjørne af sine forældres ejendom omkring 1862 er dog stadig til at ane.

Robert, jr., der fyldte 84 den 15. oktober, nyder sit otium i Lohals, hvor hans slægt i så mange generationer har boet. Han bor i Kronens Have tæt ved skov og strand. Hver dag cykler han en lang tur ud i naturen, og om sommeren tager han sig en svømmetur. Som naboer har han sin nevø, Torben Watson, og sin fætter, Jacob Flindt, der begge er vendt tilbage til et otium i Lohals.

Birkevej 13 butiksvindue og døren muret til

Otto og Ellen byggede et nyt hus med slagterbutik i ca. 1925 på en grund udstykket fra rebslageriet, som Ellens bror, rebslager Arne Mortensen, overtog. De boede hele deres erhvervsaktive liv i dette hus, hvor de levede af slagterbutikken og kødvognen. De fik børnene Inge, Gert, og Bente.

I sidste halvdel af 1950erne trak de sig tilbage og flyttede ned i "Lærkereden" på Strandvejen 8. Otto drev i sit otium i et par år købmandshandelen i Hou Plantage om sommeren.

Da Otto døde, flyttede Inge hjem og boede sammen med sin mor til hun døde. Bente døde ung. Gert giftede sig med en japaneser, og de fik to små drenge, mens de i en kort periode boede i Lohals. Det følte folk var meget eksotisk, for det var ikke almindelig dengang med indvandrere så langt væk fra. Inge flyttede som enke tilbage til Lohals, hvor hun sammen med sin svigerinde, Vera, en søster til Asta Flindt, købte en ny andelsbolig på Østergade. Inge døde i 2007.

Hus og forretning var i 1955 blevet solgt til **Gunnar og Edel Ramhøj Nielsen**. Familien Ramhøj Nielsen kom fra Odense. Gunner var uddannet pøsemager og et meget energisk menneske. Han underviste byens unge i førstehjælp og deltog aktivt i byens foreningsliv. Han var medlem af mange bestyrelser, og han var en af initiativtagerne til etableringen af Lohals Campingplads. Den passede han i mange år sideløbende med sin butik.

Det var familien Ramhøj Nielsen, der fik den tvivlsomme "ære" at nedrive Sneglehuset i Hou Plantage. Det var ellers en af egnens attraktioner. Desværre stod det ikke til at redde. Det var for usselt at reparere, men det måtte de høre for. De byggede et almindeligt sommerhus, der længe var i familiens eje.

De tre piger, Inger, Kirsten og Grethe, voksede op i Lohals. De flyttede dog fra byen, da de blev voksne. Kirsten etablerede sig som fotograf i Tyskland, men kommer tit til byen, når hun og hendes familie ferierer i deres landsted i Stoense udflytter. Inger og Grethe bor begge i Odense.

Gunner døde pludseligt af et hjerteslag i 1982. Edel lukkede butikken og solgte huset. Hun flyttede til Tom Knudsensvej 16, hvor hun boede indtil hun blev syg og flyttede i Lohalsparken. Hun døde sidst i 1990erne.

Birkevej 13 blev solgt til Ole og Dorte Eisen, der indrettede keramikværksted og åbnede en is- og slikbod. Da den lukkede, kom der en som afsyrede møbler, senere en genbrugsbutik. I 1994 blev ejendommen solgt til Susanne Radoor og Ole Jespersen, der boede der med familien, indtil det i 2002 blev købt af ejerne af campingpladsen, Lissi og Erling Johansen, og solgt med, da de nuværende ejere, Vibeke og Jørgen Jacobsen, overtog Lohals Camping i 2006.

Strandvejen 5 og 9

I 1889 sælger Gæstgiver Rasmus Pedersen en ejendom, matr, 1y Nygård Ejerlaug, på Strandvejen 5 og 9 til Carl Frederik Andersen. Han var kreaturhandler og havde en flad vogn og en let hest, som han brugte til at transportere kreaturer hjem fra omegnens bøndergårde. Om tirsdagen tog han med kreaturfærgen "Fåborg" til Svendborg, hvor han solgte det kvæg, han ikke selv havde slagtet.

Han etablerede nok byens første slagteri, men der var ingen butik. Varerne blev solgt direkte fra slagteriet eller fra en vogn, der kørte ud. Kreaturhandler og slagtermester Carl Frederik Andersen var fra Stoense. Hans kone hed Martha Sofie Jacobsen og var fra Ennebølle. De blev gift i Snøde Kirke i 1884.

Ifølge folketællingen 1906 bor de sammen med deres eneste datter, Anine Sofie. I folketællingen 1916 bor de sammen med Anine Sofie, slagtersvend **Ludvig Christian Hassenkam** fra Tranekær og slagterlærling Karl Rasmus Larsen. I 1922 dør Carl, og i folketællingen 1925 bor enken sammen med datteren, Anine, Ludvig Hassenkam, slagtersvend Anders F. Sørensen, slagterlærling Kell Ove Sørensen og tjenestepigen Dusine Kirstine Hansen.

Karla ”Smed” Jørgensen husker, hvordan familien Andersen tog sig pænt af hende og hendes søster Marie. Karla var 6 år, da hun med sin familie kom til Lohals i 1910 fra Fyn via Rudkøbing. Først boede de i Marens Lyst, Kaptajn Kaasvej 1, en kort tid, så i det gamle tolderhus, Søndergade 8. Da ejeren ”Laffi” Nielsen fra Lohalsgården solgte det til mekaniker Biil, flyttede de til det nu nedrevne hus midt på havnepladsen kaldet ”Tremasteren”, for at ende i huset på Nordstrandsvej 4. Faderen, Hans Jensen Jacobsen, havde den mindste fiskerjolle i havnen, og de var mange børn, så pengene var små.

Om eftermiddagen efter skole hjalp de to piger til i slagteriet. Da Marie skulle konfirmeres, tog Anine med færgen til Svendborg og købte et meget smukt stykke stof til konfirmationskjolen. Den kjole blev der talt om. Da Karla et par år efter skulle konfirmeres fik hendes moder pengene, så de selv kunne ordne det. Det blev til et stykke stof fra Nicolaj Nielsen i Snøde. Det stof var knap så flot, og den kjole blev forbigået i tavshed. Karla var over 90, da hun fortalte historien. Af de mange historier fra hendes lange liv, var det en af dem, der skulle fortælles. Hun glemte det aldrig.

Martha dør i 1939 og Anine arver det hele. Hun bliver boende i ejendommen sammen med sin slagtersvend Ludvig Hassenkam. De var ”gode venner”, som man sagde. De blev aldrig gift, men de levede som mand og kone. Sammen drev de slagteri og kødvogn. De fik heller aldrig egne børn, men havde flere ”gudbørn” sammen, bl.a. Folmer Bøgvad Jensen, søn af Laurits og Anna ”Tuborg” Jensen. Den rolle gik de meget op i.

Om de to gik der mange historier i byen. De var et stateligt og populært par, som der ligefrem blev sunget om. Mange husker stadig revyvisen på melodien ”Kvittevittevit bumbum”, vistnok skrevet af Gertrud Pedersen, den gl. skole:

”Anine sagde til Hassenkam
Det var dog en vældig skam
At vi solgte denne so
I stedet for en tuberkel ko”

Anine var en myndig dame, der altid var meget fin i tøjet. Hun var også meget dygtig til håndarbejde, som hun solgte til kunder. Når byens fruer og unge piger fik syet kjoler, var der ikke så sjældent med broderi indsat, udført af Anine. Bager Madsens koner og døtre var storkunder.

Hassenkam havde sukkersyge, så han fik brændevinen til en lidt billigere pris end andre. Han var en gemytlig fyr, der ikke altid var helt ædru. Når han var på kødtur, kunne det hænde, at han faldt i ”godt” selskab, så tiden gik. Når det var spisetid, og hvis Hassenkam endnu ikke var nået hjem, så havde Anine en fløjte, der kunne høres over det meste af byen. Når den lød, så vidste alle, at maden stod på bordet hos Anine, og så blev Hassenkam sendt hjem.

Om sommeren i varmen eller hvis tiden løb for Hassenkam med andet end kødsalg, så skete det, at han brændte inde med kødet. Når han havde kød til overs, der ikke var solgt, så var han kendt for at sælge det billigt til de fattige familier med mange børn.

Gunnar Thornval, Kaptajn Hansen fra ”Søly”s barnebarn fra København, omtaler i sine erindringer ferierne i 1927-32 i Lohals. Når Slagter Hassenkam kom og solgte kødvarer med sin hestevogn, blev lille Gunnar sat op på bukken og fik lov til at køre med et lille stykke op ad hovedgaden.

De solgte ejendommen i 1946 til slagter **Anton Sørensen**, der var født i Bøstrup. Hans kone Edith Jensen var fra Bjerringbro området i Jylland. Da havde Sundhedsmyndighederne for længst lukket slagteriet. Anton fik arbejde på mejerierne, men var også hjemmeslagter. Han tog rundt til gårdene og slagtede, især grise. Op til jul var der meget travlt. En gang slagtede han 25 grise på en gang hos Otto Jensen i Uglebjerg. Der var blevet bygget frysehuse både på Hou og på Skiften, og mange havde en hel eller en delt boks, som der let kunne være en hel gris i

Edith drev i flere år en cafe, ”Strandcafeen”, i turistsæsonen. Det kom til at give familien navn. Selv om cafeen ikke har eksisteret i mere end 50 år, ved folk stadig, hvem ”Strandcafe’erne” er, og der er stadigvæk mange efterkommere i Lohals.

Efter børnene Birgit, Mogens og Torben var flyttet hjemmefra solgte de i 1957 stuehuset fra og indrettede slagtehuset som seniorbolig. Stuehuset blev købt af Helge Halberstadt fra København. Det var en velkendt familie i byen. Familien havde igennem mange år boet på Badepension Skovly, og huset er stadig i familiens eje.

Som gamle flyttede Anton og Edith i en ældrebolig i Lohalsparken, og Edith, der snart fylder 96, bor i dag på plejehjemmet Stigtebo. Huset blev solgt til naboerne, Marianne og Thorbjørn Hansen, der bruger det som gæstehus.

Søndergade 45

Enke efter mejeribestyrer S. Rasmussen, Ane Kirstine Rasmussen, solgte i 1928 Søndergade 45, matr. 1av, Nygård Ejerlav, til rutebilchauffør Charles Ploug Hansen. Han blev født i Lindelse i 1898, men boede i Lohals den 9. november 1924, da han i Tranekær Kirke blev viet til Anine Rasmussen Jensen fra Botofte. De åbnede en fedevareforretning, som hun drev, mens han passede sit chaufførarbejde. De boede i byen i nogle år, hvor de også fik nogle børn. Preben på 1 år dør efter en alvorlig skoldningsulykke i 1928, men både Børge og Ulla kommer til senere og følger med, da de flytter fra byen.

Søndergade 45, hus 2 fra højre

De sælger i 1935 til Svend Trøst Geil, der kommer fra Ærø, hvor han blev født i 1909. Han bliver gift den 4. februar 1940 i Odense Valgmenighedskirke med Gudrun Schack Pedersen. Hun er født 1912 i Tommerup. Geil starter en kødtur, som han gør til hovednæringsvejen.

De blev et kendt par i byen, der deltog aktivt i byens selskabsliv. De var altid meget fine, når de gik til fest. Han altid i smoking, og hun i selskabskjole. De kom meget sammen med ”fine” Alfred og Valborg fra Tom Knudsensvej 12, hvor de boede sammen med Valborgs far, Karl ”tjener” Nielsen. Karl var bror til maler Julius Nielsen, og de stammede fra det nu for længst nedreven ”Tjenerhus” i Mørkholm skoven.

Geils får et par børn, mens de bor i Lohals. Birgitte og Hans Erik.

Svend Geils far var skærslipper og boede på Ærø. Han havde en slibesten på cykelstyret. Når han besøgte sønnen, kørte han rundt til folk og sleb deres sakse og knive. Han blev ved med at komme til Lohals med sin skærslippercykel, også efter sønnens flytning til Korinth, hvor familien købte en købmandsforretning

Familien Geil forlod Lohals i 1948, hvor de solgte til den fynske slagtermester Hans Andersen. Han byggede en rigtig slagterbutik, og gjorde den til hovedindtægtskilden. Han havde den indtil 1955. Åbenbart ret anonymt. For ingen kan huske hverken ham eller hans familie. En søn skulle være blevet udlært på Det Gamle Savværk, men hans navn er gået i glemmebogen.

Så kom ostehandler **Ejnar Pedersen** og hans kone **Harriet**. De var fra Harndrup. Det var et dynamisk par. De fortsatte moderniseringen af butikken og opretholdt kødturen i mange år. Ejnar deltog aktivt i byens foreningsliv, hvor han i perioder var formand for Campingforeningen, Borgerforeningen og til sidst Pensionistforeningen.

Deres børn Bitten og Jan voksede op i Lohals, men flyttede væk som voksne.

Harriet og Ejner 1984

Ejner slagter og salgsvogn 1986

Ejnar og Harriet lukkede forretningen i slutningen af 1990'erne, men blev boende indtil 2002, hvor de flyttede til en ældrebolig i Tullebølle.

De sælger huset til Karsten Thullesen og B. Nielsen, der driver en garageforretning med delikatesser og gaveartikler.

Med lukningen af butikken på Søndergade 45 var det slut med slagtere og fedevarebutikker i Lohals. En æra på omkring 100 år var forbi. Udviklingen, dvs. husdyrbrugenes størrelse, centraliseringen af slagterierne, de stadig større supermarkeder, frysehusene fra 1950'erne, der senere blev afløst af hjemmefryserne, og ikke mindst sundhedsmyndighederne, gjorde erhvervet som selvstændig slagter urentabelt.

Denne artikel bygger især på interview med Robert Watson, jr., Grethe "Vagner" Pedersen, Bodil Røntved og Mogens "Strandcafe" Sørensen suppleret med på oplysninger fra kirkebøger, folketællinger og andet fra Lokalhistorisk Arkiv.